

ŞEHİR SOHBETLERİ

Hangi şehre/kente gitsek gözümüz şehir evini arar. Uğramak şehre dair insan/aile yaşamını görmek, şehrin lezzetleriyle tanışmak ister insan.

Ahmet NARİNOĞLU

Balıkesir Saat Kulesi

MEYDAN
Şehre meydan lazım. Şehrin yeni sahipleri arka sokaklarından caddelere, caddelerden meydana inerler. Mesela eskiden meydanı dolduran siyaset iktidara gelirdi. İhtilallar, meydanlarda meşrutiyet kazanmış. Kente sahiplik meydana sahiplik demek. Meydan şehrin kimliği. Meydansız yerleşim olmadığı gibi, meydansız şehir hiç olmaz. Meydan imaj, meydan akla gelen ilk mekân, meydan şehirlerin albenisi. . . Modern şehirlerde meydan yok. Olan da yol kavşakları ağında tutsak veya katlı beton yapıların gölgesi altında silik. . . Meydan açık alan hissi verir. Meydan rahatlatır, ferahlatır. Böylesi meydanları olan şehirler yaşayacak.

ŞEHRE GERDANLIK

Kültürümüz; bir eşyanın, bir cismin adını koyarken hem tanımını, hem ismini birlikte verir. Yeniden sormaya, merak'a hacet bırakmaz. Gerdanlıkta öyle. Anadolu halk kültüründe, gelinlere takılan dizi dizi altınların dizildiği kolyeye gerdanlık veya "beşi bir yerde" denir. Gerdanlık albenidir. Geline görkemlik kazandırır. Şehirlerin de gerdanlıkları olur. Şehirlerin de gelin misali gerdanlıkları olmalıdır. Albenisi, yani imajı, tanıtımı, belleklerde kalması için. . . Gerdanlık hayatı, birlikte yaşamaya verilen değere temsildir. İnsan da bir ömür yaşadığı şehre gerdanlıklar takar. Beşibiryeresi, düzinesi gibi. . . Dün doğal kentlerimiz vardı. Ona takılan gerdanlıklar da doğaldı. Bugün yapay, kente tutuşturulmuş gibi. Dokulan uyuşmuyor. Geline nasıl gerdanlık yakışırsa şehre de öyle. . . Gelin süsü gibi, şehrin süsleri var elbette. Bunlar medeniyetimizden gelen gerdanlıklardır. Şehirlerimizin kimlik beyanlarıdır. Gelin birlikte şehirlerimize gerdanlıklar takalım.

MERKEZ/ULU CAMİ

Adnan Menderes Hükümetinin programında; her şehre ulu cami yazılmıştı. Ulu camiler, şehir kuran atalarımızın usulü. Önce camiler kurulur, etrafına kamu alanları, sırayla yaşam alanları. . . Şimdi bu şehirler yok! Atalarımız merkez camilere ulu camiler demişler. Ulu cami fiziki olarak büyük cami sayılmaz. Şehrin ta göbeğindeki camilerdir. Külliye dört duvara indirgendi ibadet yerlerimiz. Yeniden aslına dönmeli. Şehrin dönüm günleri ulu camiler etrafında yaşana gelirdi. Yeniden gelmeli. Yeni şehirlerde ulu cami benzeri camiler tepelere, uzaktan görünen yerlere taşınıyor. Meydan cami ayrılmaz iklimimiz olmalıdır.

SAAT KULESİ

Meydanın tam ortasına dikilirdi saat kuleleri şehirlerimizde. Doğu şehirlerinin bir geleneğidir bu. Taştan yapılı, oymalı, şekilli, çevresindeki yapıların en yükseği, köşeli. Bu kuleler artık yok. Bazı şehirlerde içinde işyeri olan, betonlu; camlı kuleler yapılıyor. Estetikten mahrum, tamamen ticari, tamamen taklit. . . Şehirlerin görünen yerine, belki zirve tepesine, yine şehrin kimliğini yansıtan, dokusuna münasip, yerli mimari tarzında kule yapılmalı. Bize mahsus, mütenasip ve münasip kule. . .

HÜKÜMET KONAĞI

Meydanın kenarında, meydana bakan, meydana hâkim, taştan yapılı sanat eseri, heybetli, görkemli kamu binası. . . Şehirlerin banyatı. . . Hükümet binaları külliye şeklinde olmalı. Kadim mimarimizi temsil etmeli. Atalarımızdan kalan böylesi yapılar; dışarıdan taş yapılar idi. İçerde yüksek tavanlar, geniş/yüksek kapılar ve pencereler, iç koridor geniş, merdivenler dönemeçli, trabzanlı. Ana yüreği gibi binayı kucaklar. Şimdi bu yapılar yapılmıyor. Yeniden yapmalıyız. Görkem ve asalet kazandırmalıyız. Köklere bağlı imajımızı yeniden kazanmalıyız.

PARK

Şehirlerin kimliklerinin biride kenti temsil eden, özleşen parklardır. Dünyanın büyük şehirlerinde böylesi parklar vardır. Parklar şehri markalaştıran önemli bir değerdir. Şehirlerin her yerinde parklar varsa da sözünü ettiğimiz park bunlar değil. Şehirlerin kimliğini temin eden coğrafyanın ve iklimini yansıtan, toplumu/kültürel yaşamı anlatan hâkim yerde konuşlanmış şehir parkından söz ediyoruz. Artık, kent mobilyaları konuşlu, yerler beton kaplı, birkaç tür ağaç ve beton saksılara

boğulmuş çiçeklerden oluşmuş parklar hep birbirine benziyor. Beton yapıli apartmanlara benziyor. Her yerde aynı parklar ama şehrin kimliğini yansıtan parklar çok az. Bizim şehirlerimizde parklar kimlik taşırdı. İstanbul deyince Gülhane parkı, Ankara diyince Gençlik parkı akla gelirdi. Şehirler onlarsız sönük kalır. Parklar şehirlerin gücü, yani arka'sıdır. Yalnızca büyük şehirler değil, bütün kentlerde (İl ve İlçe merkezleri)onu temsil eden parklar olmalıdır. Etrafı yeşillikler ve doğa ile çevrili şehirlerde parka gerek olmadığı söylenebilir. İnsanlar dinlenme ihtiyaçlarını doğaya çıkararak, oralarda piknik yaparak gideriyor denebilir. Doğa basit düzenleme ile park haline gelebilir. İddia edilse de şehrin ta ortasında soluk veren, değerleriyle süsleyen ana parklara ihtiyaç ortadan kalkmaz. Her şehrin özgün birikimleri, coğrafyası, iklimi, doğal yapısı şehir ana parkın yapısını şekillendirir. Şehrin özelliklerini taşıyan, şehre özgü, imajını yansıtan park ne mesajlar verir. Gelin bize, ait bizim olan, bizi diri tutan, kimlikli, özgün, geniş alanı olan şehir parkı yapalım. Yerimiz yok, imkânımız yok diyenlere niyetiniz yok diyelim. Bugün parkları biliyoruz. Çeşit çeşit. Lakin şehre değer katan, parkların anası olan parktan bahsediyoruz.

KÜTÜPHANE

Kütüphane deyince kitap okunan yer aklımıza gelir. Ama öyle değil. Başta kütüphaneler kitapların saklandığı, okunduğu yerdi. Sadece kitaplar alınır, okunurdu. Bugünün kütüphaneleri, kuru binalar kültür merkezine dönüştü. Bundan şunu anlıyoruz; dört duvardan yapılarla kütüphanecilik olmaz. Gelişmiş ülkelere baktığımızda, kütüphane binaları şehri temsil ederler. Prestij binalarıdır. Bizde maalesef böyle olamıyor. Kütüphanelerin herkesin kolayca ulaşacağı, hizmet alacağı bir merkez olması gerekirken, sanki öğrencilerin ödev yapacağı kabul edilerek, şehrin kenarlarında, üçra yerlerine atılıyor. Bir katlı, beton yapıli binanın içine hapsediliyor. Öyle mi olmalı? Kütüphane binası şehrin merkezinde, seçkin, geleneksel mimarisini yansıtan, gösterişli bina olmalı. Olmaz ise; düzenin teminatı kültür, öksüz kalır. Yani biz. . .

ŞEHİR KONAĞI /EV(LERİ)

Hangi şehre/kente gitsek gözümüz şehir evini arar. Uğramak şehre dair insan/aile yaşamını görmek, şehrin lezzetleriyle tanışmak ister insan. Hele ahşap merdivenlerden çıkıp cumbalı salonda divana oturmak, sade kahveyi

kafesli pencerelerden sızan güneşin altında yudumlarırken şehir sohbetine dalmak. Şehir evleri tarihi evlerimiz olduğuna göre, ahşap yapı, cumba, kafesli pencereler, nerdeyse ortak özellik gösterir. Ama her şehrin evi bütün yönleriyle ötekine benzemez. Çünkü şehirler farklıdır ve evler şehri temsil eder. Şehir evleri, şehrin en kolay, en az maliyetli, en etkin tanıtım araçlarıdır. Hatta çok şehirlerde birden fazla/ onlarca evler kurulabilir. İçinde mutfak, ticaret, satış yapılabilir. Bir ve birkaç odasında "şehir müzesi/evi" olarak kullanılabilir. Şehir evleri şehri tamamlayan parçalardır.

ANIT ÇEŞME

Anıt çeşme İslam medeniyetinin şehirlerde konuşlanan eseri. Su medeniyetinin tabii neticesi. Roma da su medeniyeti davası güder. Belki de büyük medeniyetlerin sırnı sudan geçiyor! Bugünün güçlü devletleri suya(deniz, boğaz vb) hâkim değiller mi?

Anıt çeşmeler merhamet şehirlerinde var. Sebilsular. Onlarında susayanı sular. Şehirlerimizde her devrin mimari gelişimine münasip anıt çeşmeler vardı. En meşhurları İstanbul'da. . . Modern kent adına sahip sular, anıt çeşmeler unutuldu. Saraybosna'daki çeşmeye benzeterek yaptırılan şehir(ilçe merkezi) var. Her şehre, oranın karakterine ve mimarisine has anıt çeşmeler yapılmalı. Yapmalıyız. Yabancıların belleğinde kalan heybetli çeşmeler. . .

SEYİR TEPESİ

Seyir tepesi her şehirde olmaz elbet. Coğrafyanın müsait olduğu, engebeli şehirlerde olur. Esasen medeniyet kuran bunu da şehirler ile sunan atalarımız, şehirleri dağ yamaçlarına kurarlar. İbn-i Haldun, şehirleri yamaçlara kurmalı der, uzun uzun izah eder

MUKADDİMEDE.

İşte eski şehirlerimizde seyir olacak tepeler var. Yabancıların bir şehri en iyi tanıyacağı mekân, seyir tepesidir. Ondandır dolayı turizm değeri de var. Eski şehirlerde seyir tepeleri kaleler idi. Şehrin merkezinde, tepe üzerine kurulmuş, burçlarında gezine gezine 360 derece doyumsuz şehri seyredilen kaleler. (Konya, Kahramanmaraş, Afyon gibi)

Kale olan şehirler, yeniden ihya edilmeli. Yeni şehirlerde de kentin dokusuna uygun, coğrafyayı ve tabiatı bozmadan seyir tepeleri yapılmalı.